

Gjafsóknarkostnaður greiðist úr ríkissjóði, sbr. 3. tl. 154. gr. laga nr. 74/1974. Málskostnaður þykir hæfilega metinn kr. 45.000, þar af kr. 30.000 í talsmannslaun.

Hrafn Bragason borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði stefnanda, Sveini Allan Morthens, kr. 24.000 með 13% ársvöxtum frá 28. júlí 1974 til greiðsludags og kr. 45.000 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að telja að viðlagðri aðför að lögum.

Nr. 142/1976. Fimmtudaginn 8. febrúar 1979.

**Fjármálaráðherra og
ríkissaksóknari f. h. ríkissjóðs**
(Benedikt Blöndal hrl.)
gegn
**Birnu Þórðardóttur og
gagnsök**
(Ragnar Aðalsteinsson hrl.).

Handtaka. Skaðabætur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Ármann Snævarr, Benedikt Sigurjónsson, Logi Einarsson og Magnús Þ. Torfason og Sigurður M. Helgason borgarfégeti.

Aðaláfrýjandi hefur áfrýjað máli þessu með stefnu 8. júlí 1976, að fengnu leyfi samkvæmt 16. gr. laga nr. 75/1973 hinn 7. s. m. Krefst hann sýknu af kröfum gagnáfrýjanda og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi hefur áfrýjað máli þessu með stefnu 20. október 1976, að fengnu áfrýjunarleyfi 12. s. m. Krefst hún þess, að aðaláfrýjandi verði dæmdur til að greiða henni

50.000 krónur með 13% ársvöxtum frá 28. júlí 1974 til greiðsludags og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, en gagnáfrýjandi hefur gjafsókn í máli þessu samkvæmt 3. tl. 154. gr. laga nr. 74/1974.

Fyrir Hæstarétt hafa verið lögð nokkur ný gögn.

Meðal gagna þessara er bréf ríkissaksóknara 18. október 1974 til yfirsakadómarans í Reykjavík, þar sem krafist er rannsóknar fyrir dómi á „uppstillingu áróðursborða og dreifingu bréfa á þjóðhátíð á Þingvöllum“ 28. júlí 1974 og aðgerðum lögreglu af því efni. Í svarbréfi sakadóms Reykjavíkur 4. desember 1974 er þess óskað, að ríkissaksóknari geri grein fyrir því, að hverju rannsóknin skuli beinast „þ. e. ólöglegri handtöku eða ólöglegu atferli hinna handteknu“.

Í bréfi ríkissaksóknara 11. desember 1974 til yfirsakadómarans í Reykjavík er þess krafist, að rannsökuð verði ætluð brot hinna handteknu og aðgerðir lögreglu af því tilefni. Með bréfi 16. júlí 1976 til sakadóms Reykjavíkur ítrekaði ríkissaksóknari kröfu sína um dómsrannsókn, er hefja skyldi tafarlaust. Enn hefur verið lagt fram endurrit af rannsókn, sem fram fór í sakadómi Reykjavíkur dagana 26. júlí til 12. ágúst 1976. Þá komu fyrir dóm Guðmundur Hermannsson aðstoðaryfirlöggregluþjónn, sem tók skýrslur af hinum handteknu mönnum í Reykjavík hinn 28. júlí 1974, gagnáfrýjandi og 12 menn aðrir, sem handteknir höfðu verið á Þingvöllum þann dag og fluttir til Reykjavíkur. Endurrit af dómsrannsókn þessari sendi sakadómur Reykjavíkur ríkissaksóknara með bréfi 29. desember 1978.

I.

Gagnáfrýjandi höfðaði mál þetta í héraði með stefnu 27. janúar 1975 með heimild í 3. tl. 154. gr. laga nr. 74/1974. Á þeim tíma var eigi ljóst, hvort rannsókn væri hætt án ákæru á hendur gagnáfrýjanda, sbr. 2. tl. 150. gr. laga nr. 74/1974. Þess er hins vegar að gæta, að sakadómsrannsókn hófst eigi fyrr en 26. júlí 1976, og henni hefur ekki verið haldið áfram eftir 12. ágúst s. á. Enn fremur kom ekki fram af hálfu ríkis-

saksóknara við munnlegan flutning máls hér fyrir dómi, þrátt fyrir brýnt tilefni, hvort hann mundi krefjast þess, að rannsókn yrði haldið áfram eða ákæra gefin út á hendur gagnáfrýjanda. Þykir því gagnáfrýjandi, eins og nú er komið, eiga rétt á því að fá dóm um þá bótakröfu, sem hún hefur uppi í máli þessu.

II.

Borða þeim, sem gagnáfrýjandi kom fyrir ásamt félögum sínum við Flosagjá, er lýst í héraðsdómi. Lögregluaðgerðum gegn gagnáfrýjanda var beitt skömmu eftir kl. 1600 hinn 28. júlí 1974. Ekki verður með vissu ráðið af gögnum máls, hvort gagnáfrýjanda hafi verið kunnugt um lögregluaðgerðir um kl. 1115 sama dag gegn mönnum, er komið höfðu fyrir á barmi Almannagjár svipuðum borðum og borða þeim, er gagnáfrýjandi hélt uppi. Borði sá, er gagnáfrýjandi kom fyrir, var til þess fallinn að vekja ólgu og óróa meðal þess mikla mannfjölda, sem var á Þingvöllum 28. júlí 1974, og leiða til röskunar á allsherjarreglu. Fallast verður á, að lögreglumönnum hafi, eins og hér stóð sérstaklega á, verið rétt að hlutast til um, að framangreindur borði væri tekinn niður, sbr. 34. gr. laga nr. 74/1974, og eftir atvikum beita lögregluaðgerðum í því skyni, með þeim hætti, sem gögn máls bera með sér, að gripið hafi verið til. Vegna aðstæðna á vettvangi var lögreglumönnum og rétt að færa gagnáfrýjanda til frumskýrslutöku. Staðfesta ber þá úrlausn héraðsdómara, að sú óbrotna skýrslutaka, sem hér var þörf á, hafi eigi réttlætt, að gagnáfrýjandi var færð til Reykjavíkur og henni haldið þar fanginni á lögreglustöð þann tíma, sem í héraðsdómi greinir. Á gagnáfrýjandi því rétt til nokkurra bóta af þessum sökum samkv. 151. gr., sbr. 154. gr. laga nr. 74/1974.

Með þessum athugasemdum ber að staðfesta niðurstöðu hins áfrýjaða dóms um bætur til gagnáfrýjanda úr hendi aðaláfrýjanda, en upphafstíma vaxta hefur ekki verið sérstaklega andmælt.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Gjafsóknarkostnaður fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, sbr. 154. gr. laga nr. 74/1974, þar með talin málflutningslaun talsmanns gagnáfrýjanda, 80.000 krónur.

III.

Í máli þessu voru í héraði lögð fram ýmis skjöl, sem eigi verður talið, að varði úrlausn máls þessa. Þá hefur héraðsdómari hagað skýrslutökum sínum í málinu um margt meira að hætti opinberra mála en einkamála, og varða skýrslur oft atriði, sem eigi skipta máli.

Málabúnaður þessi veldur örðugleikum við könnun sakargagna og mat á þeim og brýtur m. a. í bága við ákvæði 114. gr. laga nr. 85/1936. Þrátt fyrir þessa annmarka þykir ekki næg ástæða til að ómerkja héraðsdóm og málsmeðferð.

D ó m s o r ð :

Niðurstaða hins áfrýjaða dóms um bætur til gagnáfrýjanda, Birnu Þórðardóttur, úr hendi aðaláfrýjanda, fjármálaráðherra og ríkissaksóknara f. h. ríkissjóðs, er staðfest.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Gjafsóknarkostnaður fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málflutningslaun talsmanns gagnáfrýjanda, Ragnars Aðalsteinssonar hæstaréttarlögmanns, 80.000 krónur.

S é r a t k v æ ð i

Magnúsar Þ. Torfasonar hæstaréttardómara.

I.

Ég er samþykkur I. kafla atkvæðis meiri hluta dómenda. Enn fremur fellst ég á athugasemdir þeirra í III. kafla dómsatkvæðisins um misfellur á málatilbúnaði og málsmeðferð í héraði.

II.

Í bréfi ríkissaksóknara til sakadóms Reykjavíkur, dags. 11. desember 1974, sem lagt hefur verið fyrir Hæstarétt, svo sem greinir í atkvæði meiri hluta dómenda, er þess krafist, „að rannsakað verði ætlað brot hinna handteknu gegn lögum um náttúruvernd nr. 47 16. apríl 1971, einkum 19. gr., svo og ætlað brot þeirra gegn lögreglusamþykkt fyrir Árneshótel nr. 134 10. júlí 1939, einkum I. og V. kafla“. Verður ekki séð, að ákærvald hafi haft uppi sakargiftir á hendur gagnáfrýjanda um, að háttsemi sú, sem leiddi til handtöku hennar 28. júlí 1974, varðaði hana refsíábyrgð eftir öðrum ákvæðum laga en greind eru í nefndu bréfi.

Borða þeim, sem gagnáfrýjandi kom fyrir ásamt félögum sínum við Flosagjá, er lýst í héraðsdómi. Gat hann vakið ólgu og óróa meðal þess mikla mannfjölda, sem var á Þingvöllum 28. júlí 1974. Kunni þá svo að fara, að af hlytist röskun á allsherjarreglu. Var lögreglumönnum því rétt, eins og á stóð, að mæla fyrir um, að gagnáfrýjandi og félagar hennar tækju borðann niður, svo og að beita lögregluvaldi, ef þeim fyrirmælum var ekki sinnt. Eins og greinir í héraðsdómi, voru gagnáfrýjandi og félagar hennar þegar farin að taka niður borðann, þegar lögreglumenn komu á vettvang og handtöku hana. Verður ekki séð, að hún hafi óhlyðnast fyrirmælum, sem lögreglumenn hafi gefið henni. Að svo vöxnu máli verður að líta svo á, að lögreglumönnum hafi ekki verið rétt að handtaka gagnáfrýjanda, svo sem þeir gerðu og lýst er í hinum áfrýjaða dómi. Samkvæmt þessu og með heimild í 151. gr. laga nr. 74/1974 þykir því mega taka til greina fébótakröfu gagnáfrýjanda með vöxtum, svo sem krafist er, en upphafstíma vaxtakröfunnar hefur ekki verið sérstaklega andmælt.

Ég tel eins og meiri hluti dómenda, að ekki beri að dæma aðaláfrýjanda ríkissjóð til greiðslu málskostnaðar, en gagnáfrýjandi hefur gjafsókn í máli þessu samkvæmt 3. tl. 154. gr. laga nr. 74/1974. Enn fremur fellst ég á úrlausn þeirra um gjafsóknarlaun talsmanns gagnáfrýjanda.

Samkvæmt því, sem nú hefur verið greint, er ég samþykkt-

ur dómsorðinu að öðru leyti en því, að ég tel, að fjárhæð sú, sem aðaláfrýjandi er dæmdur til að greiða gagnáfrýjanda, ætti að vera 50.000 krónur.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 13. apríl 1976.

Mál þetta, sem dómtekið var þann 23. mars sl., hefur Birna Þórðardóttir, Stóragarði 30, Reykjavík, höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, framlagðri í dómi þann 6. febrúar 1975, á hendur fjármálaráðherra og ríkissaksóknara f. h. ríkissjóðs til greiðslu á skaðabótum að fjárhæð kr. 50.000 með 13% ársvöxtum frá 28. júlí 1974 til greiðsludags auk málskostnaðar skv. gjaldskrá LMFÍ, eins og mál þetta væri eigi gjafsóknarmál.

Af hálfu stefndu er sótt þing í málinu og þær dómkröfur gerðar, að þeir verði sýknaðir af kröfum stefnanda og þeim tildæmdur málskostnaður að mati dómsins. Til vara er þess krafist, að kröfur stefnanda verði verulega lækkaðar og málskostnaður látinn niður falla.

Sáttaumleitanir hafa engan árangur borið.

Þann 28. júlí 1974 var haldin þjóðhátíð á Þingvöllum við Öxará. Hátíðin var haldin til þess að minnast 1100 ára afmælis Íslandsbyggðar.

Hátíðahöld í tilefni 11 alda búsetu í landinu höfðu verið í undirbúningi langa hríð. Alþingi ákvað á árinu 1965, að þessa merkisárs í sögu þjóðarinnar skyldi minnst á viðeigandi hátt, og kaus sjö manna nefnd samkvæmt tilnefningu allra stjórnmalaflokka til að sjá um undirbúning og framkvæmd málsins. Samkvæmt endanlegum tillögum nefndarinnar voru margs konar hátíðahöld ákveðin af þessu tilefni sumarið 1974, þ. á m. héraðshátíðir um land allt. Þá var ákveðið, að þjóðhátíð skyldi vera á Þingvöllum við Öxará 28. júlí 1974.

Í fréttatilkygningu frá ríkisstjórninni, dags. í Reykjavík 11. maí 1973, segir: „Ríkisstjórnin hefur að höfðu samráði við þingflokkana ákveðið að fela þjóðhátíðarnefnd að vinna að og gera tillögur um eins dags hátíðahöld á Þingvöllum sumarið 1974.“ Indriði G. Þorsteinsson, sem var framkvæmdastjóri þjóðhátíðarnefndar, lýsti því fyrir dómi, að nefndin hefði haft samþykki Þingvallanefndar til hátíðahaldanna á Þingvöllum þann 28. júlí 1974. Hafi Þingvallanefnd tilnefnt tvo menn til að vera þjóðhátíðarnefnd til ráðuneytis vegna hugsanlegra landskemmda á Þingvöllum, en að öðru leyti hafi nefndin verið alveg frjáls að

því að undirbúa Þingvelli fyrir hátíðahöldin. Samkvæmt lögum nr. 59/1928 skulu Þingvellir við Öxará og grenndin þar vera friðlýstur helgistaður allra Íslendinga. Í 2. gr. laganna er mælt fyrir um mörk hins friðhelga lands. Í 4. gr. laganna segir, að hið friðlýsta land skuli vera undir vernd Alþingis og ævinleg eign íslensku þjóðarinnar. Í 5. gr. segir, að Þingvallanefnd, skipuð þremur alþingismönnum, hafi fyrir hönd Alþingis yfirstjórn hins friðlýsta lands og annarra jarða í ríkiseign, sem tilgreindar séu í 2. gr. laganna.

Þjóðhátíðarnefnd samdi sérstaka dagskrá, og skyldi hún standa frá kl. 1.30 til 7.30 um kvöldið. Hátíð þessi fór fram á svonefndum Efri-Völlum. Fyrir hádegi þennan sama dag hélt Alþingi sérstakan hátíðafund að Lögbergi.

Þann 5. júní 1974 skrifar dóms- og kirkjumálaráðuneytið lög-reglustjóránnum í Reykjavík bréf. Segir í því bréfi: „Ráðuneytið felur yður, hr. lögreglustjóri, hér með að skipuleggja löggæslu á fyrirhugaðri þjóðhátíð á Þingvöllum 28. júlí n.k. svo og að láta í té lögregluglið, er lúti stjórn yðar, til að annast þá löggæslu. Tekur þetta jafnframt til löggæslu á vegum til og frá Þingvöllum í sambandi við þjóðhátíðina.

Um alla framkvæmd þessa ber yður að hafa náð samráð við viðkomandi lögreglustjóra.“

Indriði G. Þorsteinsson hefur fyrir dómi lýst því, að sýslumaður í Árnassýslu hafi heimilað þjóðhátíðarnefnd að halda hátíðina þarna á þessum tíma á Þingvöllum. Lögð hefur verið fram svohljóðandi yfirlýsing frá sýslumanninum í Árnassýslu, dags. 4. júlí 1974. Þar stendur: „Að gefnu tilefni vegna fyrirspurnar frá ýmsum aðilum skal tekið fram, að sölustarfsemi á þjóðhátíðinni á Þingvöllum 28. júlí n.k. er óheimil án leyfis, og slík leyfi verða ekki veitt nema með samþykki þjóðhátíðarnefndar 1974.“

Þá hefur framkvæmdastjóri þjóðhátíðarnefndar skýrt svo frá fyrir dómi, að óskir nefndarinnar til lögreglustjóra varðandi löggæslu á staðnum hefðu fyrst og fremst verið þær, að reynt yrði að hafa hemil á hlutum, þannig að ekki væri um ölvun að ræða, ölvuðu fólki væri vikið burtu af svæðinu og ekkert færi þar fram, meðan dagskrá stæði, annað en það, er henni kæmi við. Hann var að því spurður, hvort það hefði heyrst fyrirfram, að „Fylkingin, baráttusamtök sósíalista“, ætluðu að hafa í frammi einhverjar aðgerðir á þjóðhátíðinni. Hann skýrði svo frá, að daginn áður eða kvöldið fyrir hátíðina hefði það frést, að til einhverra slíkra hluta gæti komið. Enginn hafi þó vitað, í hvaða mæli það

yrði. Enda þótt hann hefði allmikið að gera, hefði hann ekið til Reykjavíkur og haft samband við einn ráðherrann í ríkisstjórninni, Magnús Kjartansson, og beðið hann að reyna að koma í veg fyrir þetta, þar sem það samrýmdist ekki hátiðahaldinu. Ráðherrann hafi sagst skyldu reyna það, en ekki geta treyst á, að hann gæti komið í veg fyrir þetta.

Þá sagði framkvæmdastjórinn, að hann hefði rætt málið við lögreglufirvöld, áður en hann fór til Reykjavíkur. Rætt hefði verið um, að á meðan á hátiðinni stæði, mundu slíkar aðgerðir ekki samrýmast hátiðahaldinu.

Kl. 1115 sunnudaginn 28. júlí 1974, á meðan yfir stóð þingfundur Alþingis, komu upp tveir borðar á efri brún Almanna-gjár. Á annan borðann var letrað: „Ísland úr Nato“ og hinn: „Herinn burt“. Á mjög svipuðum tíma barst lögreglunni vitneskja um það, að ungmenni væru að dreifa áróðursbréfum og merkjum á meðal hátiðagesta. Ungmenni þessi voru á og við göngu-brú yfir Öxará, sem sérstaklega hafði verið gerð í tilefni hátiðahaldanna. Lögreglan handtók nokkur ungmenni og lagði hald á bréfin og merkin, sem þau höfðu meðferðis. Dreifibréfið var undirritað: „Fylkingin, baráttusamtök sósíalista“, og var það samkvæmt upphafi sínu sérstaklega útbúið í tilefni hátiðarinnar á Þingvöllum. Á merkinu stóð hins vegar: „Herinn burt“.

Kl. 1610 þennan sama dag veittu lögreglumenn því eftirtekt, að gulur borði, sem á stóð: „Ísland úr Nato“, hafði verið strengdur á milli fólks á syðri barmi Flosagjár. Þegar þetta var, stóð hátiðadagskrá yfir, og var verið að leika þjóðsöng Bandaríkjanna á hátiðasvæðinu, en að honum loknum átti fulltrúi Bandaríkjanna að flytja ávarp sitt. Fyrir þetta verk handtók lögreglan stefnanda og tvo menn aðra.

Í blaðinu Neista, sem útgefið er af „Fylkingunni, baráttusamtökum sósíalista“, segir í grein, sem birtist eftir þjóðhátið: „Undir ávarpið sem dreift var á Þingvöllum skrifaði Fylkingin ein, en í aðgerðunum tóku þátt bæði Fylkingarfélagar og aðrir. En skömmu fyrir þjóðhátiðina var reynt að ná saman hópi herstöðvaandstæðinga til að ræða hugsanlegar aðgerðir, og var m. a. reynt að kalla saman frmkvæmdanefnd Samtaka herstöðvaandstæðinga. Það tókst þó ekki. Meira líf er ekki í þeim samtökum. Flestir þeirra, sem talað var við, töldu að eitthvað þyrfti að gera. Þeir voru þó færri sem vildu fórna tíma sínum til að gera eitthvað. Kannað var hvort Alþýðubandalagið vildi taka þátt í hugsanlegum aðgerðum, en það stóð þá í stjórnarviðræðnamakki

og var ekki á lausu. Þessu lauk með því að Fylkingin gaf út dreifirit og þessi að mestu sami litli hópur fór enn einu sinni að útbúa borða“.

Í dagblaðinu Tímanum, sem út kom skömmu eftir þjóðhátíð, birtist yfirlýsing frá framkvæmdanefnd Fylkingarinnar, undirrituð af stefnanda, Birnu Þórðardóttur. Í yfirlýsingu þessari segir: „Á þjóðhátíðinni á Þingvöllum 28. júlí gerðist það, að 20 manns voru handtekin af lögreglu, flutt til Reykjavíkur og haldið föngrum allt að 5 klst. Tilefni handtökunnar var annars vegar dreifing á dreifiriti gegn bandarísku herstöðinni á Íslandi og veru landsins í NATO og hins vegar borðar með sams konar áletrunum. Að sögn lögreglunnar voru handtökurnar framkvæmdar að ósk þjóðhátíðarnefndar. Lögreglan kvað þjóðhátíðarnefnd bera því við, að engin utanaðkomandi dagskráatriði væru leyfileg á þjóðhátíðinni á Þingvöllum, en tilkynning um þetta hafði hvergi verið tilkynnt fyrirfram og því síður útskýring á, hvað slík tilskipun þýddi. Þarna voru aðrir hópar, svo sem trúarsöfnuðurinn Guðsbörn, dreifandi dreifiblöðum sínum allan dag þjóðhátíðarinnar og látin óátalin. Einnig var látin óátalin auglýsing fyrir Morgunblaðið, er blasti við augum manna á hátíðarsvæðinu.“

Í handtökum tuttugumenninganna felst því hrein skoðanakúgun, og með þeim hefur þjóðhátíðarnefnd skipað sér í raðir með forsvarsmönnum undirskriftar Varins lands, sem ekki virðist gera sér grein fyrir því, að tjáningarfrelsi er í landinu samkvæmt stjórnarskrá.“ Síðan mótmælir framkvæmdanefnd Fylkingarinnar harðlega þeim pólitísku ofsóknum, er þeir telja felast í ákvörðun þjóðhátíðarnefndar.

Fram er komið í málinu, að það er rétt, að trúarsöfnuðurinn Guðsbörn dreifði dreifiblöðum á þjóðhátíð. Lögreglan kveðst hafa haft einhver afskipti af þeim, en enginn var handtekinn í því sambandi.

Stefnandi er ritstjóri Neista, mál gagns Fylkingarinnar, blaðs þess, sem vitnað er til hér að framan. Þá hefur hún undirritað í nafni Fylkingarinnar yfirlýsingu þá, sem birtist í dagblaðinu Tímanum og vitnað er í hér að framan. Stefnandi hefur lýst því fyrir dómi, að Ragnar Stefánsson og Árni Sverrisson hafi staðið að því ásamt sér að setja upp borða við Flosagjá. Stefnandi hefur fyrir dómi ekki getað eða viljað skýra skýrlega frá því, hvar og hvaðan þessi borði var fenginn. Hún kveðst vissulega hafa heyrt það fyrir þennan dag, að þetta tækifæri væri mjög vel til þess fallið að koma fram hugmyndum andstæðinga aðildar Íslands

að NATO og hugmyndum andstæðinga NATO yfirleitt og einnig hugmyndum andstæðinga Bandaríkjahers hér á landi, en ákvörðun um, hvort eitthvað yrði gert eða hvað það yrði, hafi aftur á móti verið óljósara. Stefnandi var marginnt eftir því, hver hafi verið undirbúningur þessara aðgerða, en skýr svör fengust ekki við því. Stefnandi hefur skýrt svo frá handtökunni, að þau hafi staðið þarna þrjú saman með borðann. Allt í einu hafi komið þar að aðvifandi maður úr Flugbjörgunarveitinni. Hann hafi rokið strax að borðanum með miklu offorsi. Þau hafi spurt, hvað gengi eiginlega að honum, og hann hafi sagst hafa fyrirskipun lögreglu um að haga sér eins og hann gerði. Þau hafi beðið hann að hætta þessu, en hann hafi sagst ekki mundu gera það og reynt að rífa borðann niður. Þau hafi þá farið að brjóta borðann saman í staðinn fyrir að hafa manninn hangandi á honum. Stefnandi kvaðst ekki muna, hvort að því var komið að setja borðann ofan í tösku, en allavega hefðu þau verið búin að taka hann saman, þegar lögreglulið dreif að. Þau hefðu ekki verið beðin um að afhenda borðann og lögreglumennirnir hefðu strax tekið töskuna í sína vörslu, borðann og þau. Stefnandi segir, að þrír lögreglumenn hafi tekið sig, og spurningu dómara um, hvort einhver mótspyrna hafi verið veitt, svarar stefnandi svo: „Nei, það er nú örðugt að fara að veita einhverja mótspyrnu á móti þremur lögregluþjónum fyrir einn einstakling.“ Eftir þetta voru stefnandi og þeir, sem með henni voru, leidd niður í lögreglubíl og sett þar inn. Þau voru síðan færð í aðsetursstað lögreglunnar í Skógarhólum. Ragnar Stefánsson, sem að aðgerðum þessum stóð með stefnanda, hefur skýrt líkt frá handtökunni. Engin átök hafi orðið milli þeirra og lögreglunnar. Það hafði verið tekið utan um hvert þeirra sitt hvorum megin og þau leidd í burtu og hefðu ekki sýnt mótþróa. Hann kvaðst halda, að borðinn hefði sést nokkuð vel frá áhorfendum á þjóðhátíðinni, a. m. k. hefði hann frétt það síðar eftir fólki þar, að það hefði orðið vart við hann. Ragnar sagði fyrir dómnum, að hann hefði margmótmælt því að vera fluttur á brott frá Þingvöllum. Ragnar hefur skýrt svo frá, að hann sé í miðstjórn „Fylkingarinnar, baráttusamtaka sósíalista“.

Fyrir liggur skýrsla lögreglunnar í Reykjavík, dags. 28. júlí 1974. Skýrslan varðar handtöku á fólki með áróðursborða á Þingvöllum. Hún er undirrituð af Lárusi Ragnarssyni lögreglumanni. Hann skýrir svo frá í skýrslu sinni: „Sunnudaginn 28.7.1974 kl. 16.10 var undirritaður staddur á varðgöngu skammt frá stjórn-

stöð lögreglunnar á Þingvöllum og veitti þá athygli gulum borða, er á stöð „Ísland úr NATO“, er hafði verið strengdur á milli fólks á syðri barmi Peningagjár (Flosagjár), en um leið var verið að leika þjóðsöng Bandaríkjanna á hátíðasvæðinu, og að honum loknum átti fulltrúi Bandaríkjanna að flytja ávarp sitt. Hjúp ég þegar að fólki þessu og náði að komast að því skömmu síðar, og var það þá að setja nefndan borða niður í gula handtösku, er það hafði meðferðis. Einnig kom úr annarri átt Magnús Einarsson, aðalvarðstjóri, og lögreglumenn nr. 95 og 185 og aðstoðuðu við að handtaka fólkið. Fluttum við síðan fólk þetta að stjórnstöð lögreglunnar, og þaðan var það flutt að boði Magnúsar Einarssonar, aðalvarðstjóra, í fangageymslu lögreglunnar við Skógarhóla.“

Þarna voru handtekin stefnandi, Birna Þórðardóttir, Stóragarði 30, Reykjavík, Ragnar Stefánsson, Sunnuvegi 19, Reykjavík, og Árni Sverrisson, Efstasundi 52, Reykjavík. Að lokinni nokkurri vist í Skógarhólum voru þau flutt til Reykjavíkur í lögreglubifreið, þar sem Guðmundur Hermannsson aðstoðaryfirlögrelubjónn tók af þeim skýrslu. Magnús Einarsson aðalvarðstjóri hefur komið fyrir dóm og staðfest, að hann hafi haft afskipti af stefnanda og þeim, er handteknir voru með honum. Hann kvaðst hafa orðið þess var, að kurr kom í fólk á hátíðasvæðinu, og séð síðan, hvers kyns var, og farið á staðinn. Þannig hafi hagað til, að fólkið var við gjá, sem vatn var í, og hafi hann ekki komist að fólkinu, þar sem gjáin skildi á milli, þegar gengið var beint frá hátíðasvæðinu að fólkinu. Lögreglumenn, sem komu úr annarri átt, hafi komist að fólkinu. Fólkið hafi gengið með þeim og hafi hann ekki orðið var við átök milli fólksins og lögreglumannanna.

Guðmundur Hermannsson aðstoðaryfirlögrelubjónn hefur undirritað lögregluskýrslu, dags. 28. júlí 1974, varðandi yfirheyrslur vegna handtöku á Þingvöllum.

Guðmundur var við löggæslu á lögreglustöðinni í Reykjavík þennan dag. Í skýrslu hans segir: „Kl. 12.15 bárust þau boð frá yfirstjórn löggæslunnar á Þingvöllum, að fólk, sem hafði verið handtekið við dreifingu bréfa um herstöðvarmálið og með áletraða borða um brottför hersins, yrði flutt í lögreglubifreið til Reykjavíkur. Var mér tjáð um leið og ég var beðinn að taka skýrslur af þessu fólki, að aðstaða væri ekki fyrir hendi til að yfirheyra það í bráðabirgðahúsnæði lögreglunnar á Þingvöllum. Samtals tók ég á móti 19 manns til yfirheyrslu.“

Stefnandi var færð inn í dagbók lögreglunnar á lögreglustöðinni í Reykjavík kl. 1820 þennan dag. Kl. 1830 kemur stefnandi fyrir Guðmund Hermannsson aðstoðaryfirlögregluþjón, sem tekur skýrslu af henni. Í skýrslu þessari segir: „Birna kvaðst hafa verið handtekin nálægt Peningagjá (Flosagjá), hún kvaðst ekki gera sér grein fyrir hvers vegna, því hún hefði ekkert það aðhafst, sem hún gæti ímyndað sér sem ástæðu fyrir handtöku. Kvaðst svo ekki svara fleiri spurningum. Birna kvað þó tösku með gulum borða í, sem á stendur „Ísland úr NATO“, vera sína eign. Hún afhenti borðann fúslega og kvaðst ekki fara aftur á Þingvöll í dag.“ Stefnandi hefur sagt, að skýrslan sé ekki rétt. Taskan og borðinn hefðu verið tekin af sér þegar á Þingvöllum. Að skýrslutöku lokinni var stefnanda sleppt.

Þann 9. ágúst 1974 sendi Ragnar Aðalsteinsson hæstaréttarlögmaður lögreglustjóranum í Reykjavík hraðbréf, þar sem lögreglustjóranum er tilkynnt, að hann muni gæta hagsmuna 19 manna vegna þess, sem lögmaðurinn kallar ólögmetta og refsiverða handtöku og frelsissviptingu á Þingvöllum hinn 28. júlí 1974, svo og líflátshótana af hálfu lögreglu. Í bréfinu fer lögmaðurinn fram á það, að honum séu send afrit allra þeirra skýrslna og gagna, sem lögreglan hafi í fórum sínum vegna ofangreindra atburða, og það sé gert ekki síðar en miðvikudaginn 14. ágúst 1974.

Bréfi lögmannsins er svarað þann 14. ágúst 1974 og þá sagt, að skýrslur um afskipti lögreglunnar af fólkinu 28. júlí 1974 hafi allar verið sendar yfirsakadómaranum í Reykjavík til meðferðar.

Þann 20. ágúst 1974 skrifar Ragnar Aðalsteinsson hæstaréttarlögmaður ríkissaksóknara bréf, þar sem hann vitnar í bréf lögreglustjórans frá 14. ágúst 1974 og fer þess á leit við ríkissaksóknara, að honum verði sem allra fyrst látin í té ljósrit af gögnum yfir fyrrgreinda atburði. Kemur fram, að lögmaðurinn telur, að ríkissaksóknara hafi borist þessi gögn frá yfirsakadómaranum í Reykjavík þann 16. ágúst 1974.

Þann 20. september 1974 sendi Ragnar Aðalsteinsson hæstaréttarlögmaður fjármálaráðherra innheimtubréf, þar sem hann krefst skaðabóta fyrir stefnanda vegna ólögmettrar handtöku á Þingvöllum 28. júlí 1974. Lögmaðurinn vitnar þar til þeirra bréfa, sem hér að framan eru rakin.

Ráðuneytið svarar þessu bréfi 24. september 1974. Þar kemur fram, að ráðuneytið telur þörf á mun ítarlegri upplýsingum um einstök atriði málsins, svo unnt sé að taka afstöðu til kröfugerðar stefnanda. Telur ráðuneytið óhjákvæmilegt, að skýrslur, sem

það telur vera í vörslum yfirsakadómarans í Reykjavík, svo og niðurstöður sakadómsrannsóknar verði fengnar ráðuneytinu í hendur. Þann 26. september 1974 svarar lögmaðurinn bréfi þessu. Hann sendir jafnframt afrit af þessu svarbréfi sínu til ríkissaksóknara, yfirsakadómarara og lögreglustjóra. Kemur fram í bréfinu, að lögmaðurinn telur skýrslur þær, sem ráðuneytið sé að biðja um, í vörslu ríkissaksóknara. Hann vitnar til þess, að bréfi sínu til fjármálaráðuneytisins hafi fylgt afrit af bréfi hans til ríkissaksóknara, dags. 20. ágúst 1974, þar sem hann sé að fara fram á að fá afrit af þessum skýrslum. Þessari beiðni hans hafi ekki verið sinnt. Lögmaðurinn segir í bréfinu, að sér sé ekki kunnugt um, að nokkur ákvörðun hafi verið tekin um opinbera rannsókn á háttsemi lögreglu og annarra þeirra, sem að frelsis-skerðingum stóðu. Því sé ljóst, að uppgjör bótakrafna verði þegar að fara fram. 1/3 hluti fyrningartíma kröfu stefnanda sé þegar liðinn skv. 157. gr. laga um meðferð opinberra mála og verði hann því að hefjast handa um málshöfðun sem allra fyrst. Hann skýrir að lokum svo frá, að hann muni krefjast opinberrar rannsóknar og refsingar, en það sé bótakröfum þessum óviðkomandi.

Þann 30. september 1974 svarar fjármálaráðuneytið bréfi þessu. Í bréfinu bendir ráðuneytið á, að það geti ekki tekið afstöðu til bótaskyldu á þeim gögnum, sem það hafi í höndum. Þá er til þess vitnað, að lögmaðurinn segi í bréfinu, að stefnandi muni krefjast opinberrar rannsóknar og refsingar. Telur ráðuneytið, að slík rannsókn muni hafa verulegt upplýsingagildi fyrir þann þátt málsins, sem að ráðuneytinu snúi. Þá er það skýrt tekið fram, að ráðuneytið muni ekki bera fyrir sig fyrningu í máli þessu.

Ragnar Aðalsteinsson hæstaréttarlögmaður skrifar ráðuneytinu enn bréf þann 7. október 1974. Er þar tilkynnt, að stefnandi muni ekki geta beðið niðurstöðu opinberrar rannsóknar, þar sem ætla megi skv. reynslu, að það taki langan tíma. Síðan er það tilkynnt, að lögmaður muni bráðlega hefja undirbúning að höfðun einkamáls gegn fjármálaráðuneytinu og ríkissaksóknara skv. 3. tl. 154. gr. laga 74/1974. Þann 7. október 1974 skrifar lögmaðurinn dómsmálaráðherra bréf, þar sem vakin er athygli á því, sem fram kom í bréfaskriftum hans og fjármálaráðherra, að ein ástæða þess, að ekki sé unnt að leysa ágreining aðilja, sé sú, að hvorki hann né fjármálaráðherra hafi undir höndum skýrslu, sem lögreglan í Reykjavík tók af stefnanda. Þennan sama dag kærir lögmaðurinn til ríkissaksóknara vegna ólögmetrar skerð-

ingar á frelsi 20 umbjóðenda sinna á Þingvöllum hinn 28. júlí 1974. Þar með er talinn stefnandi.

Þann 18. október 1974 sendir Þórður Björnsson ríkissaksóknari yfirsakadómaranum í Reykjavík bréf og þau gögn, sem eiga að hafa fylgt bréfi yfirsakadómarara 15. ágúst 1974, um uppstillingu áróðursborða og dreifingu bréfa á þjóðhátíð á Þingvöllum 28. júlí 1974 og aðgerðir lögreglu af því tilefni. Segir í bréfinu, að af ákærvaldsins hálfu sé þess krafist, að mál þetta verði rannsakað fyrir dómi. Þá eru með bréfinu send þau skjöl, sem Ragnar Aðalsteinsson hæstaréttarlögmaður hefur sent embættinu. Þann 11. desember 1974 skrifar ríkissaksóknari yfirsakadómaranum í Reykjavík enn bréf. Er þar vitnað í bréfið frá 18. október 1974. Þá er þar vitnað í bréf fulltrúa yfirsakadómarans, dags. 4. desember 1974. Síðan er tekið fram í bréfinu: „Þess er krafist, að rannsakað verði ætlað brot hinna handteknu gegn lögum um náttúruvernd nr. 47 16. apríl 1971, einkum 19. gr., svo og ætlað brot þeirra gegn lögreglusamþykkt fyrir Árnæssýslu nr. 134 10. júlí 1939, einkum I. og V. kafla. Að sjálfsögðu ber að haga yfirheyrslum í samræmi við ákvæði 77. gr., 2. mgr., laga nr. 74/1974.

Jafnframt er þess krafist, að rannsakaðar verði aðgerðir lögreglu af þessu tilefni og þá m. a. aflað vættis lögreglumanna og annarra, ef til eru um það efni.“

Samkvæmt upplýsingum stefndu mun sakadómarameðlimur enn ekki hafa hafið þessa rannsókn, sem þarna er farið fram á.

Stefnandi byggir málshöfðun sína á því, að hann hafi ekki framið neitt það, sem mælt sé ólöglegt, með því að hafa uppi borða við Flosagjá (Peningagjá) 28. júlí 1974, enda hafi hann hvorki raskað einkahagsmunum né opinberum hagsmunum með því að hafa uppi fyrrgreindan borða. Þá heldur hann því fram, að hann hafi ekki valdið þeim aðgerðum, sem bótakrafa hans er reist á (sbr. 150. gr., 1. tl., laga 74/1974). Lögmælt skilyrði hafi brostið til aðgerðanna og þær hafi verið framkvæmdar á hættulegan, særandi og móðgandi hátt (sbr. 151. gr., 2. tl., laga 74/1974).

Þar sem engin opinber rannsókn sé hafin á hendur stefnanda, sé honum rétt að höfða þetta mál (sbr. 154. gr., 3. tl., laga 74/1974) og að hann eigi rétt til gjafsóknar skv. sama ákvæði. Óhjákvæmilegt hafi verið fyrir stefnanda að draga ekki málshöfðun vegna ákvæða 157. gr. laga 74/1974, enda hafi ósk hans um opinbera rannsókn í bréfi til saksóknara frá 7. október 1974 ekki

verið sinnt, en þar hafi verið um að ræða kæru á hendur þeim, sem að frelsisskerðingunni stóðu.

Af hálfu stefndu er málsástæðum stefnanda algerlega mót-mælt. Telja þeir, að fullt tilefni hafi verið til handtökunnar, lög-mælt skilyrði hafi verið fyrir hendi og að stefnandi hafi engum harðræðum sætt. Stefnandi hafi með framferði sínu sjálfur átt alla sök á aðgerðum lögreglu, þeim sem bótakrafan sé reist á, og verði málssókn hans því að teljast fráleit í alla staði. Stefndu leggja sérstaka áherslu á, að fullkomin samstaða hafi verið meðal allra stjórn mála-flokka á Alþingi og innan þjóðhátíðar-nefndar um, að engum skyldi líðast að setja blett á þjóðhátíðina með að gera hana að áróðursvettvangi fyrir stefnumál sín. Þarna hafi verið um pólitískt vopnahlé að ræða. Einn aðili, „Fylkingin, baráttusamtök sósíalista“, hafi hins vegar virt öll grið að vettugi. Virðing fyrir helgi þjóðhátíðarinnar hafi orðið að lúta í lægra haldi fyrir freistingunni til að koma áróðri á framfæri við mann-fjöldann, sem þarna var saman kominn. Þá sé þess að gæta, að áróðursefni Fylkingarfélaganna hafi beinst að afstöðunni til Atlants-hafsbandalagsins og bandarísku herstöðvarinnar hér á landi, því pólitíska ágreiningsmáli, sem viðkvæmast sé meðal þjóðarinnar. Ekkert málefni hafi verið líklegra til að koma af stað ólgu og æsingi meðal mannfjöldans en einmitt þetta og ógerlegt sé að segja, hvað af hefði leitt, hefði Fylkingunni verið leyft að halda þessu máli í sviðsljósinu á þjóðhátíðinni lengur en raun varð á. Þá benda þeir á, að aðgerðir Fylkingarmanna á Þingvöllum þennan dag beri glöggan vott um talsverðan undirbúning og skipu-lagningu af þeirra hálfu og ekki hafi verið um nein handahófs-kennd vinnubrögð að ræða. Liðinu hafi verið skipt í hópa, þar sem hver hópur hafi haft ákveðið verk að vinna, auk þess sem áróðrinum hafi verið skipulega þannig fyrir komið, að hann næði augum sem flestra hátíðagesta. Skoða verði aðgerðir Fylk-ingarinnar í heild, en ekki eingöngu út frá atvikunum í sambandi við hverja einstaka handtöku, enda hafi verið um heildaraðgerð-ir Fylkingarinnar að ræða þennan dag og þáttur hvers einstaks liðsmanns aðeins einn þáttur í þeim.

Stefndu segja:

„Hlutur stefnanda þessa máls í áróðursaðgerðum Fylkingar-innar á þjóðhátíðinni fólst í því, að hann ásamt tveimur öðrum reisti áróðursborða á barmi Flosagjár. Á borðann var letrað stórum stöfum „Ísland úr Nato“. Var borðanum haldið þarna nokkra stund.

Þetta atvik gerðist um eftirmiðdaginn, er dagskrá þjóðhátíðarinnar stóð sem hæst. Áróðursborði Fylkingarmanna blasti við hátíðargestum, sem voru flestir saman komnir í brekkunum við Efrivelli, en stór hluti hátíðahaldanna fór þar fram.

Enginn vafi leikur á, að þessar aðgerðir vöktu almenna óánægju og höfðu truflandi áhrif á hátíðahöldin vegna þeirrar ókyrrðar, sem komst á mannfjöldann við þetta. Aðgerðir Fylkingarmanna voru tvímælalaust þess eðlis, að þær gátu stofnað almannafríði og allsherjarreglu í hættu, auk þeirrar truflunar á hátíðinni, sem þær sannanlega orsökðu. Að þessu leyti voru þær sama marki brenndar og áróðursaðgerðir Fylkingarinnar fyrir um daginn.“

Þá segja stefndu:

„Fullvíst er, að atferli stefnanda var ólögmeitt, og lögreglan hafði ærið tilefni til þeirra aðgerða, sem gripið var til. Hér að framan hefur því verið lýst, hvernig gerðir Fylkingarmanna á Þingvöllum gengu algerlega í berhögg við allt samkomulag og almennan vilja um snurðulausa framkvæmd þjóðhátíðarinnar, auk þess sem almennar reglur og sérstök fyrirmæli um hátíðina voru þverbrotin með þessum aðgerðum. Framferði stefnanda var því bæði siðferðilega og lagalega ámælisvert, og ljóst, er, að opinberum hagsmunum var raskað eða a. m. k. verulega ógnað með þeim.

Hvað hina síðarnefndu annmarka varðar, bendir allt til, að stefnandi hafi brotið gegn ýmsum beinum lagaákvæðum og öðrum settum réttarreglum. Þau lagaákvæði, sem hér um ræðir, eru fyrst og fremst ýmis ákv. XIII. kafla laga nr. 19/1940 um brot gegn almannafríði og allsherjarreglu, sem augsýnilega hafa verið framin. Hið sama gildir um lögreglusamþykkt fyrir Árneshálsu, en ýmis fyrirmæli hennar hafa ekki verið virt. Auk alls þessa voru fyrirmæli þess opinbera aðila, sem stjórnaði hátíðinni, að engu höfð.“

Af þessu leiði, að lögreglan hafi haft beina heimild til að handtaka stefnanda og hindra frekari aðgerðir af hans hálfu, en sú heimild felist m. a. í 1. tl. 61. gr. laga nr. 74/1974 um meðferð opinberra mála.

Þá vitna stefndu til 18. kafla laga nr. 74/1974. Vitnað er til þess, að skv. 150. gr. megi bætur því aðeins dæma, að almennum skilyrðum bótaskyldu, sem þar séu talin, sé fullnægt. Því fari fjarri, að svo sé hér. Þá er á það bent, að stefnandi hafi ekkert fjártjón beðið. Hann hafi ekki beðið nokkurn miska heldur. Eng-

inn grundvöllur sé því til þess, að honum verði dæmdar bætur vegna aðgerða lögreglunnar. Af hálfu stefndu er þess sérstaklega getið, að ákvörðun varðandi handtökurnar hafi verið algerlega í höndum lögreglunnar sjálfrar og einskis annars aðilja. Hins vegar hafi lögreglunni að sjálfsögðu verið kunnugt um það, að Þjóðhátíðarnefnd hafi fengið algert forræði á öllu því, sem fram skyldi fara á Þingvöllum þennan dag, enda hafi lögreglunni verið skylt að sjá til þess, að boðum og bönnum þess opinbera aðilja, sem stjórnaði hátíðinni, væri framfylgt.

Álit dómsins.

Samkvæmt upplýsingum stefndu er dómsrannsókn sú, sem ríkissaksóknari krafðist 18. október 1974 vegna handtöku stefnanda og fleiri á Þingvöllum 28. júlí 1974, enn ekki hafin. Dráttur á því, að þessi rannsókn hefjist, er þegar orðinn slíkur, að krafa um hana ein út af fyrir sig verður ekki talin, sbr. 2. t.l. 1. mgr. 150. gr. laga nr. 74/1974, koma í veg fyrir, að stefnandi fái úrlausn kröfu sinnar.

Þann 28. júlí 1974 fór fram Þjóðhátíð á Þingvöllum samkvæmt fyrirfram boðaðri dagskrá. Fyrir hádegi þann dag hélt Alþingi hátíðafund að Lögbergi. Samkvæmt 36. gr. stjórnarskrárinnar er Alþingi friðheilagt. Enginn má raska friði þess né frelsi. Samkvæmt bréfi dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, dags. 5. júní 1974, bar lögreglustjóranum í Reykjavík í samráði við lögreglustjóran í Árnassýslu að skipuleggja og annast löggæslu á Þjóðhátíð (sjá 6. gr. laga 56/1972).

Þjóðhátíðarnefnd og lögreglan höfðu spurnir af því daginn fyrir hátíðina, að í ráði væri að hafa í frammi einhvern áróður á hátíðinni fyrir úrsögn úr NATO og brottför Bandaríkjahers. Málefni þetta hefur verið viðkvæmt deilumál og skipt Þjóðinni í andstæðar fylkingar allt frá því er Alþingi samþykkti, að Ísland gerðist aðili að Norður-Atlantshafssamningnum 30. mars 1949. Þá hafði það verið sérstaklega í brennipunkti opinberrar umræðu fyrri hluta árs 1974 vegna áætlana ríkisstjórnarinnar um brottför hersins og undirskriftasöfnunar gegn þeim áformum. Málefni þetta var ekki á dagskrá á Þingvöllum. Framkvæmdastjóri Þjóðhátíðarnefndar hafði rætt það við lögreglu-yfirvöld, að slíkar aðgerðir samrýmdust ekki hátíðahöldunum. Samkvæmt 74. gr. stjórnarskrárinnar eiga menn rétt á að koma saman í friðsamlegum tilgangi, og verður að telja lögreglunni skylt að sjá svo um, að slíkir fundir, sem haldnir eru á lögmæltan hátt, megi fara fram ótruflaðir. Þjóðhátíðarnefnd, sem var í fyrir-

svari fyrir boðaðri hátíð, átti því rétt á, að lögreglan héldi þar uppi lögum og reglu.

Frásögn blaðsins Neista af undirbúningi áróðursaðgerða, yfirlýsing framkvæmdanefndar Fylkingarinnar, sem birtist í Tímanum eftir þjóðhátíðina, og upphaf yfirlýsingarinnar, sem dreift var á Þingvöllum í nafni „Fylkingarinnar, baráttusamtaka sósíalista“ þykja sýna, að áróðursaðgerðir þær, sem leiddu til handtöku þriggja hópa fólks á Þingvöllum 28. júlí 1974 hafi verið sameiginlega undirbúnar og verði því að metast sem sameiginlegar aðgerðir. Framburðir hinna handteknu hér fyrir dómi þykja styrkja þessa niðurstöðu. Stefnandi tók þátt í þessum aðgerðum og stóð að því með félögum sínum að hafa uppi borða við Flosagjá, á meðan á hátíðahöldum stóð. Aðgerðir þessar, sem komu í framhaldi af aðgerðum tveggja annarra hópa, voru til þess fallnar að hafa truflandi áhrif á allsherjarreglu á hátíðasvæðinu og voru þannig í andstöðu við áður nefnda 74. gr. stjórnarskrárinnar. Samkvæmt 61. gr., 1. tl., laga nr. 73/1973, nú laga nr. 74/1974, og með hliðsjón af 122. gr. laga nr. 19/1940 var lögreglunni þannig heimilt að handtaka stefnanda.

Samkvæmt 38. gr., 1. mgr., laga nr. 73/1973, nú nr. 74/1974, skulu lögreglumenn gæta þess í störfum sínum, að mönnum verði ekki gert tjón, óhagræði eða miski framar því sem óhjákvæmilegt er, eftir því sem á stendur.

Fram er komið, að stefnandi og félagar hennar voru að taka niður borðann, þá er lögreglumenn komu að og handtöku þau. Engin átök áttu sér stað milli lögreglunnar og þeirra, sem handteknir voru. Hins vegar höfðu þau lent í einhverjum átökum við mann úr Flugbjörgunarsveitinni, sem þarna var til aðstoðar lögreglu. Annað er ekki fram komið en stefnandi og þeir, er handteknir voru með henni, hafi eftir handtökuna hegðað sér í alla staði vel, bæði austur á Þingvöllum og hér á lögreglustöðinni. Á Þingvöllum er engin skýrsla af þeim tekin. Lögreglan kannar ekki, hvort og þá hver hættu var á áframhaldandi truflandi áróðursaðgerðum þeirra. Skýringar lögreglunnar á því, hvers vegna þau eru flutt til Reykjavíkur, eru hæpnar, þegar af þeirri ástæðu, að lögreglan vinnur að skýrslutöku í bifreiðum daglega. Stefnandi er fyrst höfð í haldi í fangageymslu lögreglunnar í Skógarhólum á Þingvöllum og síðan flutt á lögreglustöðina í Reykjavík. Stefnandi er þannig í haldi alls frá 1610 til a. m. k. kl. 1835, að hún kemur fyrir aðstoðaryfirlögregluþjón til skýrslugjafar. Skýrslur lögreglunnar um nauðsyn þess

að halda stefnanda fanginni og flytja hana síðan til Reykjavíkur eru ófullkomnar. Þykir ósannað, að þörf hafi verið á frelsis-sviptingu svo lengi. Samkvæmt 151. gr., 2. tl., laga nr. 73/1973, nú laga nr. 74/1974, sbr. 150. gr., 154. gr. og 155. gr. sömu laga ber að taka til greina kröfu stefnanda um miskabætur úr ríkissjóði. Við ákvörðun bóta ber að taka tillit til framferðis stefnanda, sem leiddi til handtökunnar, en það var, eins og áður er sagt, eigi vítalaust. Þá ber enn fremur að taka tillit til þess, að skýrslur stefnanda um undirbúning áróðursaðgerðanna á Þingvöllum eru ófullkomnar, og sé framburður hennar skoðaður í heild, er ljóst, að hún vill víkja sér undan að skýra glögglega frá þessum undirbúningi, sem eðli samkvæmt hlýtur einhver að hafa verið. Þá er mun fyllri grein gerð fyrir undirbúningi aðgerðanna í grein í blaðinu Neista, sem hún er ritstjóri fyrir, og yfirlýsingu Fylkingarinnar í Tímanum, sem hún skrifar undir. Þegar þetta er allt skoðað og aðstæður allar, þykja bætur til handa stefnanda hæfilega ákveðnar kr. 15.000 með vöxtum, eins og krafist er í stefnu. Gjafsóknarkostnaður greiðist úr ríkissjóði, sbr. 3. tl. 154. gr. laga nr. 74/1974, telst hann hæfilega ákveðinn kr. 40.000, þar af kr. 30.000 í talsmannslaun.

Hrafn Bragason borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði stefnanda, Birnu Þórðardóttur, kr. 15.000 með 13% ársvöxtum frá 28. júlí 1974 til greiðsludags og kr. 40.000 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að telja að viðlagðri aðför að lögum.